

УДК 657.1:502

ЕКОЛОГІЧНИЙ ОБЛІК ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

**Демко Ірина Іванівна, к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
ДВНЗ «Університет банківської справи»**

Львівський навчально–науковий інститут

**Irina Demko, PhD, Higher State Education Institution «Banking University»,
iruna.demko@ukr.net**

Анотація. У статті досліджено позитивні сторони від втілення екологічного обліку на підприємстві. Проаналізовано основні проблеми та перспективи його впровадження.

Ключові слова: екологічний облік, природо–ресурсний потенціал, природоохоронна діяльність, екологічні витрати, права природокористування.

У сучасних умовах значна кількість підприємств базує свою діяльність на використанні природно–ресурсного потенціалу, що досить негативно відображається на стані навколишнього середовища та призводить до екологічних проблем глобального характеру, кількість яких зростає з кожним роком. При цьому, більшість керівників підприємств навіть не здогадуються про розміри збитків, яких завдає їхнє підприємство навколишньому середовищу, адже відсутність певної системи методів, норм і вимог щодо відображення результатів екологічного обліку у звітності підприємства призводить до порушення інформування керівництва. Традиційна система бухгалтерського обліку не є придатною для адекватного врахування екологічних впливів підприємства і виконання функцій екологічно свідомого управління і контролю. Саме тому, питання екологічного обліку є надзвичайно важливим, оскільки може стати ефективним інструментом природоохоронної діяльності на підприємстві.

Екологічний облік на підприємстві – це система виявлення, вимірювання, реєстрації, нагромадження, узагальнення, зберігання, оброблення та підготовки релевантної інформації про діяльність підприємства в галузі природокористування з метою передачі її внутрішнім і зовнішнім користувачам для прийняття оптимальних рішень [1].

Сьогодні у світі найбільш часто розглядаються чотири основні напрями розвитку екологічного обліку:

- фінансовий облік;
- управлінський облік (облік виробничих витрат);
- облік потоку основних засобів;
- екологічна звітність.

На підставі викладених сучасних закономірностей упровадження екологічного обліку в Україні можна зазначити, що більш придатна для цього система управлінського обліку. Саме управлінський облік здатний формувати показники внутрішньої звітності за даними первинного обліку, які стають системою комунікацій усередині підприємства.

Як зазначає вітчизняний науковець Л.М. Пелиньо, існує низка перешкод, що заважають підприємствам впроваджувати екологічний облік, а саме:

– витрати підлягають вирахуванню із суми оподаткованого податком доходу лише після того, як вони проведені. Внаслідок цього немає стимулу враховувати зобов'язання, зокрема екологічні;

– оскільки інвестори уважно стежать за величиною прибутку виходячи з однієї акції, підприємства відкладають вживання заходів, які могли б призвести до зменшення прибутків;

– надмірна складність виділення витрат на природоохоронні заходи із загальних витрат;

– відсутність конкретних рекомендацій стосовно надання інформації про природоохоронну діяльність і організацію екологічного обліку на підприємствах.

На думку науковця, екологічний облік має знайти відображення в загальній системі бухгалтерського обліку, адже лише у цьому випадку він стане ефективним інструментом природоохоронної діяльності на підприємстві [2].

Варто виокремити ряд причин, які актуалізують питання щодо його впровадження на підприємствах :

- рахунки обліку повинні відображати ставлення підприємства до навколишнього середовища, його вплив, витрати, зобов'язання та ризики щодо фінансової позиції у цьому відношенні;

- інвестори потребують інформації про екологічну ефективність підприємства аби приймати зважені та обдумані інвестиційні рішення;

- необхідно коректно і в раціональний спосіб здійснювати облік і розподіл витрат, в т.ч. екологічних, на виробництво продукції, робіт, послуг;

- екологічний облік є ключем до сталого розвитку у планетарному масштабі [3].

В цілому система екологічного обліку на підприємстві повинна включати три основні складові: облік екологічних витрат, облік екологічних зобов'язань, звітність про природоохоронну діяльність.

Першим кроком до ефективного використання екологічного обліку може стати введення нових субрахунків у відповідних класах у плані рахунків, нових форм первинних документів і звітності. Крім цього, при обліку витрат необхідне диференційоване відображення екологічних витрат за їх видами й місцем виникнення. Цей підхід може більш точно виявити екологічні витрати й використати одержані дані під час взаємовідносин із зовнішніми інвесторами.

Розглянемо основні документи, які щорічно надаються підприємством, – *Баланс і Звіт про фінансові результати* – та оцінімо їх з позиції існуючих у більшості країн мінімальних вимог комерційного права. Перш за все, з усієї маси представлених у цих документах загальних даних може бути виділена така екологічно релевантна інформація. У даних річного звіту, разом з рядом статей основних засобів (наприклад, споруди з очищення стічних вод і уловлювання шкідливих речовин, що надходять в атмосферне

повітря), можуть міститися відомості про придбані права природокористування або про амортизаційні відрахування на природоохоронне устаткування.

У пасивній стороні балансу до позицій, що стосуються екологічних аспектів діяльності підприємства, можуть бути, наприклад, віднесені відрахування до резервних фондів, а саме: відрахування до резервного фонду на відшкодування завданої екологічної шкоди (збитку від забруднення); екологічні збори; відрахування до резервного фонду на виконання зобов'язань з рекультивації; аналогічні відрахування з усунення відходів; відрахування до резервного фонду на поточний ремонт природоохоронного устаткування.

У даних річного звіту, разом з рядом статей основних засобів (наприклад, споруди з очищення стічних вод і уловлювання шкідливих речовин, що надходять в атмосферне повітря), можуть міститися відомості про придбані права природокористування або про амортизаційні відрахування на природоохоронне устаткування. У пасивній стороні балансу до позицій, що стосуються екологічних аспектів діяльності підприємства, можуть бути, наприклад, віднесені відрахування до резервних фондів, а саме: відрахування до резервного фонду на відшкодування завданої екологічної шкоди; екологічні збори; відрахування до резервного фонду на поточний ремонт природоохоронного устаткування та інші [4].

У Плані рахунків бухгалтерського обліку варто передбачити рахунки, що відображають:

- виручку від продажу відходів;
- витрати на придбання екологічно чистої сировини;
- зарплату та премії за діяльність у сфері охорони навколишнього середовища;
- амортизаційні відрахування природоохоронного устаткування;
- інші витрати на охорону навколишнього середовища [4].

Під час обліку довгострокових інвестицій разом із виділенням таких спеціальних видів інвестицій, як придбання земельних ділянок і придбання об'єктів природокористування, доцільно також відображати природоохоронні інвестиції в галузевому розрізі [1].

До основних проблем та перспектив запровадження екологічного обліку слід віднести:

- відсутність раціональної, ефективної екологічної політики кожного підприємства (екологічна інформація часто є нечіткою та відносною);
- більшість природних утрат не можна виразити в грошовому вимірнику, вони важко піддаються навіть кількісному виміру (важлива екологічна інформація може бути отримана не з фінансово-економічних джерел, а таких сфер, як геологія, екологія, біологія, фізика і т. ін.)
- відсутність жорстких законодавчих вимог, податкових стимулів враховувати та запобігати нанесенню шкоди навколишньому середовищу;
- відчувається потреба в удосконаленні єдиної системи стандартизації та якості товарів, включаючи розробку конкретних технічних регламентів;

- підвищенні інформаційного забезпечення та покращанні якості життя через планування асортименту продукції відповідно до потреб населення (особливо в сільській місцевості);

- активізації відповідальності споживачів, що впливає на їх вибір товарів; удосконаленні механізму ціноутворення та лібералізації внутрішнього ринку [5].

На нашу думку, екологізація є надзвичайно важливим напрямом розвитку бухгалтерського обліку, що дасть змогу своєчасно приймати обґрунтовані управлінські рішення стосовно повного врахування ступеню впливу діяльності суб'єктів господарювання на навколишнє середовище.

Сучасні умови господарювання вимагають від підприємств запровадження і дотримання належного (дієвого) комплексного механізму управління екологічною діяльністю, тому кожному підприємству слід запроваджувати систему ведення екологічного обліку, як складової бухгалтерського обліку, що в повній мірі дасть можливість не тільки збільшити ефективність використання природними ресурсами, а й отримувати результат природоохоронної діяльності та визначати частку прибутку (збитку) екологічної діяльності у структурі нерозподіленого прибутку.

Для систематичного контролю екологічних аспектів господарської діяльності необхідно сприяти складанню інтегрованої звітності, яка б містила більш докладну та повну екологічну інформацію в нерозривному взаємозв'язку з економічними показниками діяльності суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Кирсанова Т.А. Экологический контроллинг – инструмент екоменеджмента / Т.А. Кирсанова, Е.В. Кирсанова, В.А. Лукьянихин / Под ред. В.А. Лукьянихина. – Сумы: Изд-во "Козацький вал", 2004.

2. Пелиньо Л.М. Місце екологічного обліку в сучасній системі бухгалтерського обліку та його важливе значення у сфері охорони довкілля / Л.М. Пелиньо // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.2. – С. 70–75.

3. Accounting and Financial Reporting For Environmental Costs and Liabilities [Guidance Manual] / United Nations Conference On Trade And Development. – Geneva, 2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unctad.org/>.

4. Екологічний облік і реформування традиційної системи обліку на підприємстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.childflora.org.ua/?page_id=42.

5. Екологічний облік: визначення перспектив та основних засад запровадження Гриценко О.І. кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту Української академії банківської справи МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ Випуск ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО# 2 / 2016 с. 678–683